

Eleo-, forma prefixada, V. *oli Elerig*, hapax molt dubtós, V. *alarit Elet*, V. *elegir* (LLEGIR) *Elevable*, *elevació*, *elevador*, *elevant*, *elevat*, V. *llevar* (LLEU)

ELF, de l'angl. *elf*, mot antic de la mitologia germànica. □ 1.ª doc.: 1905, Bulbena.

A l'*eli*, probablement mala grafia per *aleli*, V. *ela Eliàs*, V. *era Elicit*, V. *lleure Elidible*, *elidir*, *eliditiu*, V. *lesió Eli-eli*, V. *ela Eligent*, *eliger*, V. *elegir* (LLEGIR)

ELIMINAR, pres del ll. *eliminare* 'fer sortir, expulsar', derivat de *limen* 'llindar'. □ 1.ª doc.: Lab. 1864.

Segurament serví d'intermediari el francès, en què ja es troba des de 1523; en tot cas no el castellà, on no n'hi ha dades anteriors a les nostres.

DERIV.: *Eliminació* [Lab. 1864]; *eliminador* [id.] *Eliminatori*. *Preliminar* [1803, Belv.], derivat baixllatí del ll. *liminaris* 'situat al començament', altre derivat de *limen*; *liminar* en català a penes s'ha usat.

Elis, V. *ela Elisió*, V. *elidir* (LESIO)

ELITRE, pres del gr. *ἔλυτρον* 'embolcall', 'estoig, baina', derivat de *ἔλυω* 'jo embolco, jo cobreixo embolcallant'. □ 1.ª doc.: 1839, Lab., en la forma ultracorregida *elictra*; *elitre*, 1917, DOrt.

DERIV.: *Eliitritis*, del mateix mot grec, pres en el sentit de 'vagina'.

CPT. del mot en aquest sentit, formats amb l'element prefixat *elitro-* (vegeu-ne llista en el Dfa.).

ELIXIR, 'la substància específica i essencial de cada cos, segons els alquimistes', 'licor que constitueix un remei meravellós', pres, per conducte del b. ll. *elixir*, de l'ar. *'ikšir* 'pedra filosofal, la polsina o polvorines emprades per fer or, segons els alquimistes'. □ 1.^a doc.: 1803, Belv.

Vegeu detalls de l'etimologia i dades sobre la història internacional del mot, en el DCEC. Es pronuncia *əlikšir* (o *eliksir*), pertot, amb -r sensible (és falsa i infundada la pronúncia que li atribueix AlcM, si bé sembla que hi ha qui ho diu amb -r muda a Mallorca), i abans s'havia dit *əlikšir*, com se sentia encara a força gent d'edat en el primer terç del nostre segle i és l'accentuació del DOrt., eds. 1917-1931; *elixir*, Dfa., AlcM; «sóc l'alenada tèbia de les alcoves d'amor, l'*elixir* que van beure Tristany i Isolda, l'ànima mateixa de Don Joan», Coromines (Pres., O. C., 882a30); EmVilanova usava una forma alterada (sota la influència de *licor*, i potser de la família de *lleixiu*), *lixis*: la posa repetidament en boca dels seus personatges (usant-la, almenys una vegada, clarament com a singular), com en aquestes ponderacions d'una vella herbolària: «fora escrupols de begudas extranyas: herbetas sanitosas y *lixis* de algun frare sabí, que ells sabian conservar lo cor y salvar l'ànima» (dos exs. més

en AlcM, segons el qual també va usar un cop *elixir*), *Plorant y Rient*, 64.

ELL, ELLA, pron. personal, del ll. *ILLE*, *ILLA*, *ILLUD* 'aquell, aquella, allò. Aquesta paraula, en el curs de la seva evolució romànica (incloent-hi altres formes de la seva declinació), es va desdoblar segons que s'articulés amb pronúncia plena i accentuada, o bé àtona, en la qual es debilità, articulant-se com una simple partícula —proclítica o enclítica—; en aquest cas, al mateix temps, va descendir al valor, més subaltern, de pronom anafòric, o es convertí en un mer article, funcions totes dues en les quals prengué la forma *LO*, *LA* (modernament *el*, *la*). □ 1.ª doc.: en totes tres funcions i en totes dues formes, des dels orígens.

En totes elles, la història d'aquest mot antic (i dels mots nous, resultants) pertany enterament a la gramàtica, i ací haurem de renunciar a fer-la: car no hi ha res en l'article determinat ni en el pronom *lo*, *la*, que no tingui caràcter purament i nuament gramatical, i si fa no fa es pot dir el mateix del pronom personal tònic; fins al punt que un estudi de tipus lexical solament pot aportar algun escàs complement al coneixement del darrer, en el sentit que és útil d'exposar-ne alguns detalls menors en un aspecte lexicogràfic. A unes poques indicacions sobre aquests ens limitarem, i encara donant-hi només un parell de precisions poc conegudes. A això i als mots derivats o compostos d'aquest radical s'haurà de reduir aquest article. Recordem que en el cat. or. *ell* sona *ell* a moltes comarques (especialment les del Nord), *ell* en el subdialecte central, *ell* a tots els parlars occidentals (cf. *LleuresC*, 250).

En lloc del plural masculí *ells* s'empra a l'extrem Nord una variant moderna *ellos* (*éllus*), exclusiva del dialecte «rossellonès» (o «interpirinenc»), i encara dins aquest limitada a la comarca rossellonesa; diuen p. ex. *sə fəguna əmb éllus* (així Illa, 1960). Però és una idea estranya suposar (AlcM), que una variant vulgar així, de pronom, pugui deure's a influència cast. i la inversemblança arriba a un extrem inconcebible quan es tracta d'una cosa exclusiva del N. rossellonès.¹

Amb el valor emfàtic de 'ell en persona' es deia en el S. XIII *ell son cors* (tal com les llengües de França usaven *lui son cors*, *ieu mos cors*, *gié mes cors*, etc.): així repetidament en Lull: «adonchs lo rey, *ell son cors*, aucís Na Renart», «aquell burguès donave tot ço que podie als pobres, e *ell son cors* lus *son cors*» (Merav., NCl. II, 158; III, 9).

És una innovació important la de certs dialectes catalans la de la creació de l'anomenat «*ell* emfàtic» (AlcM, § 2). Fet que ha restat estrany al català comú, però que té alguns paral·lels en castellà antiquat o dial. (*ello*) i en formes gal·loromàniques. Descartem sense perdre temps a discutir-la l'explicació que n'han donat alguns per una forma *ellum*, rara en llatí arcaic, i deguda a una contracció del ll. *en* 'heus aquí' amb *illum*: si en s'ha perdut en romànic sense deixar continuació (el cast. *he* en *be aquí* no hi té res a veu-